

Kraam & Babytijd

Thema baby: herkenbaarheid, vaardigheden die je niet zo snel verleert (luiers vouwen) en de echte baby die toevallig langs kwam als kers op de taart!

Ervaringen met de babykoffer

- Stoffen luiers zijn leuk. Zorg dat er een aantal in de koffer zitten, want luiers vouwen kan blijkbaar op vele manieren en levert leuke discussies op. Mooi om te zien dat vrouwen aarzelend beginnen met vouwen en uiteindelijk tot hun eigen verbazing zien dat ze nog weten hoe het moet.
- Begin de sessie met "blote"poppen. Dat nodigt uit tot luiers omdoen en aankleden.
- Kies babykleding die voor oude handen nog te hanteren is. Beetje soepele stoffes, misschien iets te groot, dan lukt het wel.
- Oude veiligheidspelden: je ziet dat de dames automatisch hun hand tussen luier en babybuik doen om de buik van de baby te beschermen tegen prikken met de speld.
- Namen zijn een dankbaar gesprekstema: oude geboortekaartjes zijn daar een leuke start voor. Hun eigen (doop)namen opnoemen en naar wie ze vernoemd zijn, de namen die ze hun kinderen gaven en waarom, het levert leuke verhalen op.
- Borstvoeding en wat een baby daarna kreeg (flesjes, pap, hapjes)
- Wel eens gehoord tijdens een sessie: een baby mocht wel in de kinderwagen buiten staan als het mooi weer was maar met een jonge baby ging je niet wandelen met de kinderwagen, dat was niet goed voor het hoofdje. Waren er meer van die regels? Wat mocht/ moest met baby's wel en niet?
- Verder: de luiervas: van inweken tot kookwas.
- Het sluitlaken is ook een topper.

Denk ook aan als je met de baby koffer komt en iemand gaat huilen omdat zij/hij een kindje heeft verloren of misschien nooit heeft gehad, dat is moeilijk, maar als ook die gevoelens er mogen zijn, kan dat waardevol zijn, misschien durft iemand nu pas na zoveel jaar zijn of haar verdriet te laten zien.

Weetjes

Bakeren

De naam 'baker' komt van de term bakeren: na de bevalling werd de baby strak in doeken gewikkeld waarbij de armpjes stijf tegen het lichaam werden gedrukt.

De langwerpige, lage mand of houten bak waarin de baker zat en de baby op schoot verzorgde, werd een bakermat genoemd. Hiervan afgeleid is de overdrachtelijke betekenis van de plek waar iemand geboren is of zijn opvoeding heeft genoten.

Bakerpraatjes

Een bakerpraatje is een bijgelovige bewering over de conceptie, zwangerschap of geboorte van een baby. Het woord bakerpraatjes komt van de vroegere baker: de voorganger van de kraamverzorgster. Bakers waren vrouwen die op basis van hun eigen ervaring als moeder jonge ouders hielpen rond de periode van de bevalling. Omdat deze vrouwen ongeschoold en vooral erg bijgelovig waren, vertelden zij soms dingen die helemaal niet klopten: de bakerpraatjes.

De meeste bakerpraatjes gaan over het geslacht van het kind. Bij een hoge hartslag denken veel vrouwen dat ze een meisje krijgen. Dit is niet waar. Als een baby wakker is, is zijn

hartslag hoger dan als hij slaapt. Maar er is altijd een kans van 50% dat je het goed hebt en daardoor blijven veel mensen toch geloven in bakerpraatjes.

Ter geruststelling van alle vrouwen die nog moeten bevallen: het bakerpraatje dat vrouwen met brede heupen makkelijker bevallen dan vrouwen met smalle heupen is ook niet waar. Het heeft met het bekken te maken en niets met je figuur.

Niet betrouwbaar, wel leuk: bakerpraatjes die iets zeggen over de voorspelling of je een jongen of een meisje krijgt.

- Worden je ribben bont en blauw geschopt? - Jongen (meisjes schoppen langer)
- Voel je voetjes en hoofdje vooral rechts? - Meisje (jongens voel je vooral links)
- Snak je 's morgens naar (versgeperst) sinaasappelsap? – Meisje
- Draag je je baby hoog? - Meisje (een jongen draag je laag)
- Zijn je handen zacht tijdens je zwangerschap? - Meisje (last van ruwe handen? Jij krijgt een jongen)
- Is je navel gevoelig of pijnlijk? – Meisje
- Acné in je gezicht, je decolleté en op je schouders? – Meisje
- Veel last van koude voeten? - Jongen (geen verschil? Dan wordt het een meisje)
- Slaap je vooral op je linkerzij? - Jongen (is je rechterzij favoriet? Juist, een meisje)
- Heb je een lage weerstand en ben je vaak verkouden? - Meisje (is je gezondheid prima? Dan wordt het een jongen).

Beschuit met muisjes

Al sinds de 17e eeuw werd kraambezoek getraakteerd op beschuit met muisjes. Muisjes stonden namelijk symbool voor vruchtbaarheid. Bij meisjes roze muisjes, bij jongens witte. Later werden de witte muisjes door blauwe vervangen. Het anijs in de muisjes zou de borstvoeding stimuleren en de boze geesten bezweren.

Bijgeloof

Als je in verwachting was mocht je verschillende dingen niet doen. Niet uittrekken en niet bukken en vooral niet onder een draad doorkruipen want dan kon het kind soms verstrengeld raken in de navelstreng. Je mocht ook niet schrikken of naar een overledene kijken, Als vrouw moest je uiteraard zorgen voor een luiermant. De meeste vrouwen gingen als ze vijf of zes maanden in verwachting waren naar "de juffrouw" zoals de vroedvrouw toen meestal genoemd werd. De eerste controles gebeurden zo een keer in de zes weken, later een keer in de maand of om de twee weken. Als er al meer kinderen waren dan was er meestal nog wat benodigde kleding zoals truitje in voorraad, de rest werd zo nodig aangevuld. Een wieg of een ledikantje werd vroeger bijna nooit klaar gezet. Dat werd niet eerder gedaan dan na de geboorte van het kind. Men moest immers nog maar afwachten of alles goed ging. Als het kindje een beetje aan de vroege kant kwam kon het ook maar zo gebeuren dat het de eerste nacht in een grote leunstoel moest slapen of in een lade van het kabinet. Een oude man uit de Voskuil had er een mooi rijmpje voor. Ja 't is een spul als het in de nacht komt, Geen turf in de lamp, geen olie in het vuur en de lucifers dronken op tafel, Als de geboorte op gang kwam werd de vroedvrouw opgehaald door de toekomstige vader. Later kwam er telefoon en werd ze opgebeld. Het zal niet altijd gemakkelijk voor haar geweest zijn om in zo'n kleine donkere bedstee een kind op de wereld te helpen. Meestal was er wel een buurvrouw of familielid bij die ook een handje mee hielp. De vader was er vaak niet bij en zeker niet in de eerste helft van de vorige eeuw.

Doop

Vroeger werden vrijwel alle kinderen gedoopt. Voor die gelegenheid kregen ze een mooi pakje aan of een doopjurk. Het was een ongeschreven wet dat degene naar wie het kind vernoemd was de doopjurk betaalde. Als er meer kinderen kwamen werd meestal dezelfde doopjurk gebruikt en kreeg de naamgenoot iets anders, vaak een geldbedrag. Voor dat het kindje gedoopt was ging men niet met het kindje naar buiten.

Geboren

Als het kind geboren was werd het eerst gewassen en gekleed. Eerst een navelbandje, dan een flanellen hemdje, een gebreide borstrok en een meestal wit truitje. Verder kreeg het natuurlijk een luier voor. Vroeger werd dit ook wel een doek genoemd en als laatste een pakdoek. Een pakdoek was een flanellen doek, zo groot als een luier, waar het kind helemaal ingerold werd. Het kind zat dan "in het pak" Om het hoofdje kreeg het kindje diagonaal een luier aangebracht. Zo ging het kind in de wieg of het ledikantje.

Inbakeren

Inbakeren is het in doeken wikkelen van een baby van schouders tot en met voetjes, ter hoogte van de armpjes strak en losjes ter hoogte van de beentjes. Door inbakeren wordt een baby beperkt in zijn (onwillekeurige) bewegingen zodat hij zich gemakkelijker kan overgeven aan de slaap.

Inbakeren is een oeroude traditie die tot het einde van de achttiende eeuw in Nederland werd toegepast. Baby's werden in grote linnen doeken gepakt dat hoofdje en hele lichaam bedekte. Daarna met wikkelbanden, een soort zwachtels van verschillende breedte omwonden. De techniek van het wikkelen was afhankelijk van de tijd, de gewoontes, de mode en de stand. Het basisprincipe bleef wel altijd hetzelfde.

De handeling van het inwikkelen werd alleen toevertrouwd aan daarin bekwame vrouwen. Er waren vroedvrouwen (één van de weinige historische vrouwenberoepen) en bakers. Een baker was wat we tegenwoordig een kraamverzorgende noemen. Zij begeleidde de vroedvrouw en was een paar dagen vóór en na de kraam in huis.

Elk dorp had tot in de twintigste eeuw verschillende bakers. Een baker moest iemand zijn met veel ervaring en liefst zelf ook kinderen hebben. De baker had geen opleiding genoten. Een kraamvrouwenopleiding kwam er pas rond 1900. Na deze professionalisering van het beroep kregen bakers een slechte naam. Vandaar de uitdrukking "bakerpraatjes". Bakerpraatjes zijn tips en gewoontes die vrouwen elkaar gaven.

Vroeger werd gedacht dat het goed was om baby's in te bakeren om de bij de geboorte opgelopen kneuzingen te laten genezen, navelbreuk te voorkomen en te zorgen dat de baby later een rechte rug, rechte benen en stevige schouders zou krijgen. Ook kon de baby op die manier niet in zijn oogjes krabben en was het beschermd tegen schokken en stoten.

Op het hoofd kreeg een baby een driehoekig mutsje, een 'vaderliefje'. Dit mutsje werd stevig vastgemaakt om de kwetsbare fontanel te bedekken, flaporen te voorkomen en te zorgen voor vlakke slapen. Tot drie maanden werd de baby zo ingepakt, daarna werden de armen vrijgelaten en werden alleen het lichaam en de benen nog omwikkeld. Na een half jaar was de baby vrij van wikkels. Aan het eind van de achttiende eeuw kwam men erachter dat het op deze manier inbakeren van een baby de groei belemmerde en raakte het in onbruik.

Kandeel

Kandeel is een sterke drank voor het kraambezoek. Deze drank bestond uit een mengsel van witte wijn, kruiden, suiker en eidooiers. De kersverse vader droeg een satijnen muts met een pluim (de kraamherenmuts), terwijl hij in de kandeel roerde met een kaneelstok. Daarna deelde hij de kandeel rond in speciale kandeelkommetjes.

Kraamverzorgster

Vanaf het begin van de 20ste eeuw ging de overheid zich meer met de openbare volksgezondheid bezighouden. Een speciale commissie ontwierp de nieuwe opleiding voor kraamverzorgsters, die in 1926 van start ging. Gedurende achttien maanden, waarvan zes in de kliniek, volgde de leerling theorie- en praktijklessen. De kraamverzorgster had vooral een signalerende functie en moest voorlichting geven. Ze assisteerde bij de bevalling, verzorgde moeder en kind en rapporteerde alles wat afweek van een normaal kraambed.

Kraamverzorgsters waren altijd verantwoording schuldig aan de vroedvrouw, de arts of de kraamvrouwenverpleegster. Na voltooiing van haar opleiding, moest ze zich aanmelden bij een zogenaamd plaatsingsbureau, waar ze ingeschreven werd als werkzoekende en kon rekenen op regelmatig werk. Pas na inschrijving ontving ze haar insigne.

Kraamvrouw

De kraamvrouw had het niet zo best in de eerste tien dagen na de bevalling. Tot na de tweede wereldoorlog moesten ze tien dagen in bed blijven en het bed mocht vrijwel niet verschoond worden. De eerste dagen kreeg ze vaak visite van een buurvrouw of familielid. Deze brachten dan wat lekkers mee, beschuitpap of soep.

Kraamvisite

Na de geboorte moest de vader ook nog gaan aanzeggen. Dat hield in dat hij eerst aan de naaste familie ging vertellen dat hij wat jongs bij de vrouw had. Ook de burens werden op deze wijze van de geboorte op de hoogte gesteld (aangezegd). Als hij de blijde boodschap had overgebracht besloot hij met de mededeling: "nou je komt maar eens kijken" en dat gebeurde dan ook. De familie kwam al aardig snel na de geboorte en later werd er een avond belegd voor de burens. Dat waren altijd gezellige avonden. Zo rond zeven uur half acht kwamen de burens. De ouders werden gefeliciteerd en er kwam een cadeautje. Dat was meestal een truitje of een broekje, soms een pyjama, eigen gebreide sokjes of een krentenwegge. Met de kromme arm komen was een gezegde voor op kraamvisite gaan met een cadeau. De avond begon met een kop koffie met een lekker koekje of plakje eigengebakken cake. Als er krentenbrood was, werd daar een sneetje van bij de koffie geserveerd met veel roomboter erop. Na twee of drie kopjes koffie kwam er ander drinken op tafel. Voor de mannen een borrel, oude of jonge jenever of cognac (vieux) Voor de dames een glaasje wijn, eigengemaakte advocaat of ingemaakte vruchten (bowl). En dan kwam het grote moment dat het kindje bekeken moest worden. Dat ging zo. De moeder gaf het kind aan de buurvrouw die vooraan zat en die gaf het weer door aan de volgende. Zo ging het de gehele kring rond. Ondertussen werd er gekeken waar de pas geborene op leek en de bevalling werd uiteraard ook lang en breed besproken. Allemaal moesten ze het kind even vast houden en ondertussen probeerden ze het aan het lachten te maken. Zo van "waar is de kleine jonge (of meisje) dan" en "lach is tegen de buurvrouw" en meer van deze praat. Als het kleintje bij zeven of acht mensen op schoot was geweest vond die het meestal wel genoeg. Het begon al wat te protesteren en langzamerhand begon het wat te huilen. Of iedereen nu al zij "stil maar mijn jochie" of "ach heeft de kleine jongen honger" het hielp niks. Het kind begon al langer hoe harder te huilen want al dat gepak van de een op de ander schoot begon hem dik te vervelen. Een oude buurvrouw zong nog: "Suja suja kindtien papien lig in 't spientien (kasje) melkje van de bonte koe 't jochie doet zijn

oogjes toe" De moeder gaf het kind wat te drinken en dan kon hij weer rustig slapen. Zo tegen een uur of tien ging de visite weer naar huis. Dan werd meestal gezegd "nou je ziet maar dat je de kleine groot krijgt" of "nou tot volgend jaar" Soms werd er gezegd "wie zal de volgende zijn" Nou dat zou de tijd uitwijzen.

Ooievaar

Veel ouders vonden het maar moeilijk om aan de kinderen te vertellen dat er een nieuw broertje of zusje op komst was. Van allerlei verhalen kreeg het te horen. De kleine kinderen werden gebracht door de ooievaar of ze kwamen uit de boerenkool. Als een kind in de buurt vertelde dat ze graag een nieuw broertje of zusje wilden hebben dan kregen ze te horen: "Hang maar een kikker aan de deurklink want dan komt de ooievaar" of "je moet wat suiker in de vensterbank strooien". Als kind wist je in die tijd nog nergens van. Veel dingen waren in de vorige eeuw ook bij de ouders niet bekend. Wanneer een vrouw in verwachting was liep ze er niet direct mee te koop, nee dat mocht eerst nog geen mens weten. In die tijd bestond het maandverband uit katoen, wat elke keer weer uitgewassen werd. De buurvrouwen hielden de waslijn goed in de gaten, vooral als er een pas getrouwd stel woonde en de bekende lapjes niet aan de waslijn hingen dan werd er al gouw rondverteld: "Bij de buurvrouw is het ook zover" of "bij de burens komt ook wat jongs". Sommige vrouwen wisten de eerste maanden nog gewoon de verbandjes mee om het in verwachting zijn nog geheim te houden, maar als de zwangerschap goed verliep kwam het vanzelf aan het licht. Als een pas getrouwd stel precies negen maanden na het trouwen een baby kreeg dan werd er gezegd: "Nou, dat is net bij de beddenplank af."

Vader

Na dit alles kwam de vader in actie. Het kind moest aangegeven worden bij de burgerlijke stand. De naam was meestal geen probleem. De eerste werd meestal vernoemd naar de kant van de vader, de tweede naar moeders kant. Zo ging dat om en om verder. Als de vier grootouders vernoemd waren kwamen de broers en zusters van weerskanten aan de beurt. In sommige streken van ons land was het de gewoonte om op de plaats waar de nageboorte werd begraven een boom te planten. Zo ver wij weten gebeurde dit op de Noordwest Veluwe niet. Als er een tweeling werd geboren dan werd er gezegd: "hij leert voor klompenmaker, hij maakt ze per paar, of hij maakt in het span."

Liedjes en gebedjes

Ik ga slapen, ik ben moe

'k Doe mijn beide oogjes toe
Jezus, houdt ook deze nacht
Over mij getrouw de wacht.

't Boze dat ik heb gedaan
Zie het Heere, toch niet aan
Schoon mijn zonden vele zijn
Maak om Jezus wil mijn rein.

Laat mij dankbaar en gezond,
opstaan in de morgenstond
geef m'n hart dat u bemint
maak m'n lief en aardig kind. Amen.

's Avonds als ik slapen ga

Volgen mij 14 engeltjes na:
2 aan mijn hoofdeind
2 aan mijn voeteneind
2 aan mijn linkerzij
2 aan mijn rechterzij
2 die mij dekken
2 die mij wekken
2 die mij wijzen
Naar 's hemels paradijzen

Dank, lief Heertje

Dank, lief vrouwtje
Dank, engeltjes zoet.
Die papa en mama
En alle mensen bewaren moet.
Tegen water en vuur
Tegen de boze vijand
Amen

Naar bed, naar bed, zei Duimelot

Eerst nog wat eten, zei Likkepot
Waar zal ik het halen, vroeg Lange Jan
In Grootmoeders kast, zei Ringeling
Dat zal ik verklappen, zei het kleine ding.

'k Sluit mijn oogjes

'k Vouw mijn handjes
'k Buig mijn knietjes voor u neer
Trouwe Vader in de hemel
Zie op mij in liefde neer.
Leer mij vroeg uw kind te worden
En al ben ik nog maar klein
Laat mij van uw grote kudde
Ook een heel lief lammetje zijn.
Amen.

Lieve Vader

Aan het eind van deze dag,
kniel ik voor U neer.
Om U te vragen:
Wilt U voor ons zorgen,
tot de nieuwe morgen.
Amen.

Spreekwoorden

Baker

De baker heeft er geen schuld aan

Dat is een bakerdienst

Heetgebakerd zijn

Dat is bakerpraat

Geboorte

als je voor een dubbeltje geboren bent,

word je nooit een kwartje

*wie tot een penning geboren is kan tot
geen stuiver komen*

*wie voor het oortje geboren is, zal tot de
stuiver niet geraken*

daar geboren en getogen

het licht zien

het levenslicht aanschouwen/zien

een doodgeboren kindje

in de kerk geboren zijn

met de helm (op) geboren zijn

*met een baksteen in de maag geboren
worden*

met twee linkerhanden geboren zijn

onder een gelukkig gesternte geboren zijn

zo onschuldig als een pasgeboren kind

hij heeft bot gegeten

wie een varken is moet in het schot

Kind

als het kind maar een naam heeft

de dood kent geen lieve kinderen

een dood kind met een lam handje

een doodgeboren kindje

een kind kan de was doen

een kind van laban

een kind van zijn tijd

een kinderhand is gauw gevuld

een ondergeschoven kindje zijn

een zondagskind

eerst oompje en dan oompjes kinderen

er geen kind aan hebben

ergens als kind in huis zijn

ergens kind in huis zijn

het kind bij de naam noemen

het kind met het badwater weggoien

het kind moet (toch) een naam hebben

het kind van de rekening

het zal je kind maar wezen

hij of zij heeft een hoge ouderdom bereikt

een karwei die niet lang duurt

snel kwaad zijn

dat is onzin, prietpraat

je kunt nooit boven de stand komen waarin je
geboren bent. Arm geboren, zal wel arm blijven
wat het lot voor je in petto heeft kan je niet
ontlopen

wie in een lage sociale klasse geboren is, zal niet
in een hogere sociale klasse terecht komen

daar geboren en opgegroeid

geboren worden, ontstaan

geboren worden

waardeloos, zonder toekomst

de deur open laten staan

de toekomst kunnen voorspellen / bijzonder
voorzichtig zijn

graag een huis willen hebben dat van jezelf is,
dat je eigendom is

erg onhandig zijn

altijd voorspoed hebben en gelukkig zijn

zeer onschuldig

hij is dom geboren en dat zal hij wel blijven ook

wie voor het ongeluk geboren is, hoeft geen
geluk te verwachten

passend of niet, je moet het kunnen noemen (een
naam geven)

ieder moet sterven

iets dat totaal waardeloos is

waardeloos, zonder toekomst

iets gaat heel makkelijk

iemand met een blanke huid

iemand die leeft volgens de in zijn tijd heersende
opvattingen

met een kleinigheid tevreden zijn

iets of iemand is miskend

iemand die steeds geluk heeft

eerst ik, daarna de anderen

geen lastpost, er geen last van hebben

ergens bekend of goed behandeld worden

ergens graag gezien zijn

eerlijk voor de mening uitkomen

samen met het slechte ook het goede wegdoen

passend of niet, je moet het kunnen noemen

degene die schade lijdt, terwijl anderen niets
hebben

je zal er maar voor op moeten draaien

<i>kind noch kraai hebben</i>	geen nazaten of andere familieleden hebben, alleen rekening moeten houden met zichzelf
<i>kinderen die vragen worden overgeslagen</i>	brutale kinderen die altijd overal om vragen, worden genegeerd
<i>kinderen die zwijgen zullen ook nooit wat krijgen</i>	aanvulling op `Kinderen die vragen worden overgeslagen.`
<i>kinderen en dronkaards spreken de waarheid</i>	ze zeggen wat ze vinden, ze zijn ongeremd
<i>kinderen zijn een zegen des heren maar zij houden de noppen van de kleren mal moertje mal kindje</i>	kinderen opvoeden kost veel geld
<i>men kan zijn kinders wel minnen maar niet zinnen</i>	als de moeder te veel toegeeft zal het kind niet deugen
<i>moeten is dwang en huilen is kindergezang</i>	je kan je kinderen graag zien, maar ze hebben een eigen aard
<i>uit de kleine kinderen zijn</i>	ik wil het wel doen, maar niet als het me verplicht wordt
<i>zijn kinderen in het wild laten opgroeien</i>	geen kleine kinderen meer moeten opvoeden
<i>zo onschuldig als een pasgeboren kind</i>	zijn kinderen geen (of een slechte) opvoeding geven
	zeer onschuldig